En Afhandling

om

Svine-Kolera,

dens Forebyggelsesmidler og Behandling,

samt

Hundens Sygdomme

og deres Behandling.

Af H. Galtung, Norsk-amerikansk Dyrlæge.

Chicago.
Skandinaven's Boghandel.
1887.

En Afhandling

— om —

Svine-Kolera,

— dens —

Forebyggelsesmidler og Behandling.

Af

H. Galtung.

Norsk-Amerikansk Dyrlæge.

Chicago.

Skandinaven's Boghandel.

1887.

Skandinavens
Bog- og Accidentstrykkeri.

Indbunden i
Skandinavens Bogbinderi.

Forord.

Inden Husdyravlen er der neppe Noget, der har gjort Farmeren mere haabløs end den ødelæggende Sygdom Svinekolera, der i de senere Aar har vundet sig et Navn, hvis blotte Klang vil sige det Samme som pekuniært Tid og spildt Møje.

Men — har man en Fiende, der rykker frem og ikke støder paa nogensomhelst Modstand, kan man ikke vente sig Andet, end at den tilsidst vil staa med Palmer i Hænderne. Det maa derfor blive Opgaven, at fravriste den disse Palmer gjennem en fortsat virksom Modstand, der maa bringe den til efterhaanden at retirere, ved at bruge den Taktik, som Erfaring og Videnskab i Forening lægger den Lærelystne i Hænderne. Sagen er af betydelig økonomisk Vigtighed, og derfor har jeg tilladt mig at udarbejde nærværende Afhandling for at gjøre mit til Standsningen af denne ødelæggende Sygdom. Skridt for Skridt vil man tilsidst lære at kjende Midlerne til dens Forebyggelse og den bedste Behandling af de allerede angrebne Dyr. Om blot 50 Procent af de angrebne Dyr kunde reddes, burde man kalde dette et godt Resultat—men jo flere der kan reddes, desto bedre.

Forfatteren.

Indhold.

Svine-Kolera.

Sygdommens Oprindelse.

Svinekoleraen var for en Del Aar tilbage kun sparsomt sporet i Nordveststaterne og optraadte kun med længere Mellemrum, langt ifra i den Fremtrædelsesform som senere. Vistnok døde et og andet Dyr, men som oftest antog man ikke, at Døden foraarsagedes netop af den Sygdom, som senere fik Navnet "Svinekolera," da der blandt disse Husdyr ogsaa findes andre Sygdomme, som, om de optraadte saa hyppigt som den her nævnte, vilde afstedkomme de samme, om ikke værre, Tab for Ejeren.

Tidligere optraadte den heller ikke med den smittende Karakter som nutildags, ja man var i Almindelighed ikke paa det Rene med, om den kunde tillægges denne Egenskab eller ej. Først senere, da den optraadte hyppigere, fandt man, at den ikke var saa uskyldig endda; thi blev nogle faa angrebne, spredtes den i de fleste Tilfælde ud over den hele Flok, og skaanede saa faa som muligt. Da Luften

er en god Smittebærer, kunde Smitten i en Haandevending overføres fra et Sted til et andet og fortsætte sit ødelæggende Værk, saa at, hvis et Sted i et County er befængt med Pesten, vil det ikke længe blive ene om denne tvivlsomme Berømmelse.

Smitten spreder sig fornemmelig i Sommertiden med stor Hurtighed, idet den da finder de gunstigste Betingelser for at kunne spredes. Raadnende Dyrkroppe og usunde, stinkende Dunster fra angrebne Dyrs Opholdssteder danner Arnesteder for Smitten, og al den Tid der ikke gjøres noget for at hemme Betingelserne for Sammes Spredning, vil der stedse findes befængte Steder rundt omkring, selv om Opmærksomheden henledes paa selve de angrebne Dyr.

Der er ingen Tvivl om, at Sygdommen fra først af er indkommen til Nordveststaterne fra sydligere Steder gjennem Smitte, og da Sygdommen saa en Gang fik Fodfæste, blev det let at forplante den ved Arv. Lad saa være, at de angrebne Dyrs Afkom i Begyndelsen ikke syntes at besidde Betingelser for Modtagelsen af Sygdommen — alligevel laa Anlæggene der, om de end ikke gav sig tilkjende før i tredie og fjerde Led. Man maa nemlig erindre, at svækkede Fordøjelsesorganer nedarves fra Moderdyrene til Afkommet med en forbausende Lethed, der ikke lader nogen Tvivl tilbage om, at man i dette Tilfælde har med Arvgivere og Arvtagere at gjøre.

Men som Sygdommens allerældste Oprindelse maa utvivlsomt nævnes slet Fodring og Pleje, der

har været Forløber for saavel arvelige Anlæg som almindelig Smitte; thi de første Organer, som ødelægges ved denne daarlige Behandling, er Fordøjelsesredskaberne, som lidt efter lidt blir mere uskikket for sin Funktion. Man troede nemlig en Tid, at her i Landet kunde man holde Svin uden Hensyn til deres Behandling, da de betragtedes som et Tillæg, der bragte rigelig Belønning for Opholdet, uden Hensyn til hvor de opdrættedes og hvorledes Tilsynet var. Man blev dog snart skuffet heri; thi det er med Svineavlen som med enhver anden Farmdrift, at man maa gaa frem efter en paa en fornuftig Basis anlagt Plan, hvis Driften skal lykkes. Dette er for Svineavlens Vedkommende især saameget mere nødvendigt som den, drevet med Held og styret med Fornuft, baade har været og vil blive en af Farmerens vigtigste Indtægtskilder.

At Svinekolera har vundet det Fodfæste, den for Tiden har, og erobret den Udstrækning, den har raadet over i de senere Aar, maa altsaa skyldes tidligere Misgreb og Lunkenhed overfor denne Gren af Farmdriften. Man har først nu indset, men foreløbigt ialtfald for sent, at skal Svineavlen blive til virkelig Fordel og indtage en fremragende Plads, maa den ofres fuld Opmærksomhed. Der maa indtræde en liden Revolution, som maa søge at bringe Sagen ind i det rette Spor igjen; denne Omvæltning maa bygges paa sund Fornuft og et aabent Blik for, hvad Sagen udkræver.

Visse Svineracers Indflydelse paa Sygdommens Udbredelse.

Det kan ikke nægtes, at her i Landet er opstaaet en sand Lidenskab for at indføre Racer af forskjellige udenlandske Husdyr, uden at denne Lidenskab har været ledsaget af en tilsvarende Kundskab og Undersøgelsesevne til at vide, om virkelig denne eller hin Race passer for Lokaliteterne eller har nødvendiggjort en Fortrængen af dem, man allerede havde. At man søger at lokalisere en Race, som man er sikker paa er fordelagtigere at underholde end den, man allerede har, er visselig intet Misgreb, naar man ved, at derom kan ikke rejses Tvivl; men man bør altid betænke sig paa at bytte en med Klima og lokale Forhold fortrolig Race med en Race, der først gjennem flere Slægtled kan blive det. Sagen er desværre den, at her i Landet findes en hel Del egennyttige og hjerteløse Spekulanter, der har bragt ind en hel Del fremmede Racer under velklingende Navne, og Tusinder er de Farmere, som har ladet sig forlokke af de glimrende Udsigter til Fordel til at anskaffe sig og underholde Dyr af saadanne Racer, som hverken i deres eller neppe nok i Sønnens Levetid blir fuldt lokaliserede.

Dette Misforhold har ogsaa gjort sig gjældende inden Svineavlen, idet Spekulanter har indført fine Svineracer fra England, hvor de stadig inde i pæne

Boliger nød den omhyggeligste Pleje, til Amerika, hvor Svineavlen drives paa "Rov," som man siger, mest under aaben Himmel, med ensformig Føde og ofte daarligt Vand. Følgerne heraf udeblev heller ikke, og som den værste Frugt af det Hele kom tilsidst Svinekoleraen og utvivlsomt ogsaa i visse Tilfælde Trikinsygdommen, thi ogsaa denne trives bedst i slige ulokaliserede, halvt blodforgiftede Dyr.—Det kan vel ikke nægtes, at en Øjebliksfordel sommetider er bleven vundet ved disse finere Svineracer, men sikkert er det ogsaa, at denne Fordel mangen Gang er bleven dyrekjøbt. Man maa lægge Mærke til, at skal Svineavlen blive lønnende, maa man ikke blot jage efter Øjebliksfordele, men indrette sig saaledes, at den vedblivende og jævnt afgiver Indtægt. Man maa ikke lade af Sigte, at et heldigt Udfald af denne Drift just beror paa, hvorledes den er planlagt; er Planen god, nemlig bygget paa sund Fornuft, Erfaring og Videnskab, vil Frugterne ikke udeblive, medens man ved at famle i Blinde og lytte til Importørers Raad om denne eller hin Races Fortrin, tidt vil høste Tab og Skuffelser. Svineavlen drives ikke og vil ikke blive saaledes dreven i Nordvesten, at de finere Svineracer nogensinde kan anbefales, ikke en Gang til Forsøg, og man bør vel vogte sig for at tilegne sig en Mani, som tidligere eller senere vil medføre Tab.

Krydsning og Indavl.

Det er en bekjendt Sag, at der foregaar en temmelig vidtdreven Krydsning inden Svineopdrætningen hertillands, idet fornemmelig Handyr med højtklingende Navne udbydes til Salg eller Brug. Der opregnes nemlig en hel Del brilliante Egenskaber, særegne for dem alene, og der tales i høje Ord i Racens Favør; men en Ting glemmes eller med Vilje undlades, og det er, hvorvidt den egner sig for Nordvestens almindelige Maade at opdrætte Svin paa. Man burde aldrig, end ikke til Forsøg, benytte et Handyr, hvis man tvivlede om, hvorvidt de stedlige Forhold passede for Afkommet. Man burde ialtfald først søge Rede paa Dyrets Slægtshistorie, og da rette sin Dom derefter; thi man maa lægge Mærke til, at et Handyr, der føres rundt fra Farm til Farm, har flere Hundrede Procent større Indflydelse paa Svineavlen end Hundyrene, og at det derfor gjælder om at gjøre et skjønsomt Udvalg, der kan give Haab om ikke at angribes af enhver forbifarende Farsot, og forresten tilfredsstille alle rimelige Fordringer.

Paa Steder, hvor man stedse har holdt sig til de ældre Svineracer, og kun skiftet Handyr, tagen fra andre Flokke, men af samme Race, vil man sjælden se Svinekoleraen optræde med den ødelæggende Karakter som under modsatte Omstændigheder. Dy-

rene har nemlig en større Modstandskraft, idet de er fuldt fortrolige med Klimatets Forandringer og de Indflydelser, dette afstedkommer. Fordøjelses-organerne er hærdede under det stedlige Fodrings-sæt og tilfredsstiller i det Hele taget alle rimelige Fordringer.

Man burde derfor af al Magt søge at holde sig til Indavl, det vil sige, et skjønsomt Udvalg af Avls-dyr inden de ældre af Nordvestens Svineracer, der eier mange Aars Hævdelsesret paa Stedet, men maa dog paa samme Tid bedst muligt undgaa Slægtskabs-avl ved til forskjellige Tider at bruge Handyr fra andre Flokke, dog af samme Race. Man maa nemlig erindre, at en for vidt dreven Slægtskabsparring kan blive ligesaa uheldig for Avlen i Almindelighed, som det tidligere nævnte Misforhold. Kun de kraftigste Han- og Hundyr maa anvendes til Avl, og man bør aldrig fortabe sig saaledes i Beskuelsen af et pænt Hoved, pæne Ben eller en lang eller kort Krop, at vigtigere Hensyn tabes af Sigte. Mange sætter saa stor Pris paa, hvorledes Legemsformen er, og udelader andre Hensyn; men hvad hjælper det, om de er som støbte i Marmor, naar de har Anlæg til at angribes og ødelægges af Sygdomme og dør i Hundrede- og Tusindevis?

Vel maa det indrømmes, at kan en ordentlig god Slagtevægt forbindes med de ovenfor paapegede Egenskaber, saa er dette saameget desto bedre; men man maa altid i dette Tilfælde erindre sig, at "en

Fugl i Haanden er bedre end ti paa Taget." Det gjælder her om Tab eller Fordel, og da man i Almindelighed synes bedre om det sidste end det første, bør man ransage nøje sine Planer, førend man bringer dem i Udførelse.

Fodringens Indflydelse paa Sygdommens Trivsel.

Det er en given Sag, at ikke en enkelt Omstændighed alene har Indflydelse paa Svinekoleraens Trivsel, men at flere saadanne kjæder sig sammen for endelig at danne en vidaaben Port, hvorigjennem den uhindret kan drage. Saaledes som Svineavlen drives her i Landet, er det en Selvfølge, at Fodring og Pleje ogsaa maa øve en ikke ringe Indflydelse paa Anlæg til denne eller hin Sygdom, og ikke mindst den her omhandlede, der staar i saa nøje Forbindelse med Fordøjelsesorganerne og den Tilstand, de befinder sig i.

Det mest Mangelfulde ved Svinenes Fodringsmaade er dens Ensformighed. Man ved, at alle Dyr trives bedst og vinder mest i Kraft og Sundhed ved af og til at erholde Forandring i Foderet, og ser man hen til hvorledes Svinet, ledet af sit naturlige Instinkt, vil have det i fri og ubunden Tilstand, mærker man snart, at faa Dyr i Almindelighed og i Særdeleshed intet Husdyr er mere skabt

for foranderlig Fodringsmaade end Svinet. Det er paa en og samme Tid baade et kjødædende og græsædende Dyr, og faa yuder saamange Varieteter af begge Slags som Svinet; thi det æder med lige stor Begjærlighed Rottens som Hestens og Fuglens Kjød, og fra de fineste til de groveste Planter samt de mest forskjelligartede Rødder og Frugter. I vild Tilstand er det udrustet med en ypperlig Fordøjelse, der trodser alle vexlende Næringsmidlers Indflydelse, — men tænk: i tam Tilstand eller berøvet Friheden dør det i Tusindvis af—slap Fordøjelse!

Det er vel derfor overflødigt at føre videre Bevis for, at Fodringsmidlerne har adskilligt med denne Sag at gjøre. I det Hele taget tør det paastaas, at Fodringen gjennemgaaende er altfor ensartet, idet den i de fleste Tilfælde kun bestaar af Majs og Vand. Denne ensidige Fodringsmaade er tilfredsstillende nok, hvis man havde Erfaring for, at den i alle Dele opfyldte Hensigten og holdt Fordøjelsen i en Tilstand, der ikke lod befrygte Indtrædelsen af den paagjældende Sygdom. Men da nu dette en Gang ikke er Tilfældet, bør man fæste Opmærksomheden ogsaa paa dette Punkt.

Man burde altid, saafremt det blot er muligt, lade Dyrene af og til faa anden Plantesøde og da i saa ufordærvet Tilstand som muligt. Det er nemlig mangen Gang Tilfældet ogsaa med Majs, at den gives Dyrene i muggen Tilstand; men det maa siges en Gang for alle, at af alt Foder er det mugne det,

som hurtigst og sikrest slapper Fordøjelsen. Man bør altid sky dette som Pesten, thi det vil straffe sig selv med Tiden. Overalt hvor man har Lejlighed dertil, bør Svinene faa Kløverhø iblandt, om Sommeren frisk, om Vinteren udblødt og hakket. Dette vil bekomme dem særdeles vel og i høj Grad styrke Fordøjelsen under Afvexlingen. Men hænder det til enkelte Tider, at man absolut maa give dem Majs, der ikke er ret god, maa det i alt Fald fugtes lidt og saa overstrøs med fint pulveriseret Root of gentian. Om Vinteren burde man ogsaa en og anden Gang vexle med frisk Havre, der heller ikke maa være muggen. Drikkevandet bør ikke have en lavere Temperatur (ikke være koldere) end Luften.

Vil man nu og da give Svinene Affald fra Kjøkkenet, maa man se efter, at der ikke i den Tønde, hvor saadant samles, kommer Ting, som er skadelige for dem, især Ting, som udvikler Gasarter. Hvis "Stjerne anis" har været brugt i Husholdningen, maa ikke noget af denne finde Vej til Tønden, da den især paa Smaagrise virker som Gift. Heller ikke maa Affaldet blandes med Salt om Sommeren, da dette let kan danne en af Betingelserne for Koleraens Trivsel, hvis den er tilstede.

Svinenes Pleje maa forøvrigt ogsaa være saadan, at den ikke giver Anledning til Sygdommens Trivsel. Den Indhegning, hvori Svinene holdes, bør af og til skufles rent, thi ellers kan det med Tiden blive en Beholder for Sygdomme eller begun-

stige disse; i Særdeleshed om Fødsler har fundet Sted der, maa Alt, som er efterladt, tages bort.

Under Sommertiden er det højst nødvendigt at Svinene har visse Steder, hvor de kan søge Skygge, og desto nødvendigere, i samme Grad som de er stærkt fodrede. Blir de for stærkt overhedede, er der Fare for, at en eller anden Sygdom kan indtræde, og især vil det begunstige Svinekoleraen, om den er forhaanden eller i Anmarsch. Det var godt, om Svinene havde Lejlighed til at bade sig, helst i ikke stillestaaende Vand; thi dette kan afhjælpe Mangelen paa Skygge; men sumpigt, stillestaaende Vand er mindre sundt for dem, og bør saavidt muligt undgaas. Træer er gavnlige i en Svinesti, men har man dem ikke, bør man sørge for paa anden Maade at skaffe Svinene Skygge.

Midt i Svinestien bør man bygge et Hus til dem, helst i firkantet Form, og paa alle fire Sider omgivet af en Platform, hver forsynet med et Udbygge eller Tag. Fra Platformen bør føre smaa Trappetrin ned til Gaarden. Huset forsynes med to Døre paa hver af Siderne; indvendig anbringes Binger, større og mindre, alt efter deres Brug. Grinderne bør være flytbare, saa at man kan forstørre og formindske Bingerne efter Behag. Denne Form for et Grishus er særdeles heldig og vil opfylde alle rimelige Fordringer. Under et indtræffende Uvejr vil man da se enkelte, særlig af de ældre Dyr, holde sig inde, mens de yngre opholder sig paa Plat-

formene, eller de vandrer ud og ind efter Behag. Det er mærkeligt, hvor længe saadanne Huse kan holdes rene, hvilket taler til Fordel for Svinene,— disse Symboler paa Smudsighed. Under Soers Nedkomst er disse Huse meget tjenlige. Man maa huske paa at stille det nederste Bord i hver Binge saa højt fra Gulvet, at om Moderen tilfældigvis lægger sig ned lige ved den, og der er en Pattegris imellem, denne da kan faa Lejlighed til at slippe over i en anden Binge og saaledes undgaa at blive ligget ihjel.

I godt Vejr kan Dørene til det egentlige Hus stænges, saa at Svinene udenfor kun har Adgang til Platformen, der selv i rusket Vejr vil give god Beskyttelse. Det siger sig selv, at naar det viser sig nødvendigt at rense Husene og Platformene, maa dette uopholdelig gjøres, thi man vil snart mærke, at de Firbenede forstaar dette og ved at rette sig derefter.

Al den Aske, man har tilovers, bør man strø i Svinestien, helst paa det Sted, hvor Dyrene plejer at modtage sin Føde, og over Asken kan man igjen strø Sagflis, især efter skaaren Furuved; thi om der med Majsax eller andet Foder synkes noget deraf, vil Svinene og dernæst Ejeren mærke, at det har bekommet dem vel, især under Kolerasygdomme.

Svin med svage Ben bør man ofte lade faa opholde sig paa Platformene, og ved Hjælp af Stængsler holde dem der visse Tider, thi det vil styrke

Sener og Muskler at lade dem bevæge sig paa et haardt Gulv.

Smaagrisene maa man altid have Opmærksomheden henvendt paa, for at de ikke allerede i en spæd Alder skal faa Anledning til at nære Sygdomsspirer, der senere kan blive skjæbnesvangre for deres og mange andres Liv. Det er en altfor almindelig Uskik, at saasnart Moderen har forladt dem og Patningen er ophørt, føres de ved en skarp Overgang til at nære sig af samme Slags, som de voxne Svin tærer. Denne pludselige Overgang fra Modermælken til haard og mere tungtfordøjelig Føde er under mange Omstændigheder skadelig for Smaagrisenes Fordøjelse, og naar man ved, at en daarlig Fordøjelse netop betinger Koleraens Trivsel, burde man gjøre Alt for at bevare og skjærpe denne i bedst mulig Grad. Altsaa bør Overgangen ikke ske saa brat, men lidt efter lidt, idet man en Tid maa lade dem faa en Suppe bestaaende af skummet Mælk og Havremel eller Klid (bran), senere tyk Mælk blandet med Mel. Dyr med kraftigt udviklede Fordøjelsesorganer har en god Modstandskraft ligeoverfor Sygdommen (Kolera), og selv om de angribes, sker det dog i en Grad, der giver Haab om Helbredelse, medens Dyr med svagere Fordøjelse bukker under. Finere Svineracer, der er indførte fra sydligere Breddegrader til nordlige, har eller vil faa større Anlæg til svag Fordøjelse, end om det Modsatte finder Sted. Det er under visse betingende Om-

stændigheder det samme Tilfælde med Dyr som med Planter — ved at overføres fra nordligere til sydligere Egne vil de langt hurtigere finde sig tilrette, end om det Modsatte var Tilfældet.

Klimatet har, som man ved, en uhyre Indflydelse paa Dyreverdenen som paa alt andet, da Aarstidernes forskjelligartede Forteelser gjennemsyrer alt organisk Liv og paatrykker det sit Stempel. Man har det bedste Exempel herpaa endog i et saa lidet Land som Norge. Hornkvæg flyttet fra Fjelddale til Sjøstranden blir syge og taber sine oprindelige Grundformer; ligesaa med andre Dyr, om ikke i lige høj Grad. Da nu Klimatet ligeledes har Indflydelse paa Plantevæxten, og Planterne igjen tjener Dyrene til Føde, vil man let forstaa, at dette er noget, som fortjener at tages Hensyn til.

Det er tidligere nævnt, at Svinene er let udsatte for rheumatiske Lidelser paa Grund af sin rige Brustbygning. Da formodentlig de Fleste ved, hvad som i Almindelighed fremkalder disse Lidelser, bør der være al Opfordring til at indrette Svinenes Røgt og Pleje saaledes, at disse kunde undgaas, thi de samme Aarsager, som fremkalder Koleraen, fremkalder delvis ogsaa de rheumatiske Lidelser, og tidt følges de ad eller ogsaa optræder disse som Koleraens Eftersygdom. Man har nemlig ment at kunne drive Svineavl omtrent for intet, det vil sige, med de mindst mulige Omkostninger — noget, der vistnok vilde være bedst, naar det ikke skete paa en Maade, der

bragte Tab istedetfor Fordel. I England og Skotland har man for længe siden tilfulde indset, at skal Svineavlen lønne sig, maa ogsaa disse Dyr ofres mere Opmærksomhed, end man fra først af troede, uagtet disse Lande langtfra er saa begunstigede eller ejer saa mange Betingelser for en heldig Svineavl som de Forenede Stater, specielt Nordvesten.

Undersøgelse af Svin, der er døde af Kolera.

Naar man aabner et koleradødt Svin, vil man først rigtig danne sig et Begreb om denne Sygdoms ødelæggende og dræbende Natur. Man kan næsten sige, at Dyrene er halvt forraadnede allerede i levende Live, hvad visse Legemsdele angaar, og man kan se, hvorledes Sygdommen gradvis har tumlet med sit Offer, indtil dette omsider har maattet bukke under.

Ved at undersøge Tarmkanalen finder man, at Tarmenes Indside er belagt med et klæbrigt Slim, der i mere eller mindre Grad strækker sig gjennem Tarmkanalen. Galden, der i sund Tilstand bør være gulgrøn, er sort og tjæreagtig samt tykkere end under almindelige Omstændigheder. Naar man ved, at Galdens Bestemmelse er at opløse det i Føden værende Fedt og lade dette komme Kroppen tilgode, vil man ved at tage den syge Galde i Øjesyn let se,

hvor uskikket den er bleven til at udføre denne sin vigtige og livsbetingende Forretning. Lever og Milte er ogsaa af en mørkere Farve end sædvanligt, om end ikke i den Grad forandrede som Galden og Tarmkanalen. Det er denne Galdens Tilstand, som gjør, at kolerasyge Dyr saa hurtigt afmagres og taber Kræfterne. Slimet paa Tarmenes Indside hindrer de opsugende Kar fra at overføre Bestanddele til Blodet, og derfor er dette ogsaa mørkere og tykkere end hos friske Dyr. Under disse Omstændigheder vil man ved Undersøgelse finde, at andre Sygdomme har været i Kompagniskab med Svinekoleraen, nemlig f. Ex. Lungetæring og Lungeforhærdelse. Disse opstaar dog først efterat Koleraen allerede er begyndt, og maa saaledes nærmest betragtes som en Følge af Blodets Uskikkethed til at tilføre disse Organer den fornødne Næring og Friskhed. Naar disse Sygdomme findes i Forening med Koleraen, er den haabløs og betragtes under enhver Omstændighed som dødelig.

Dyrene synes ikke at lide meget under Sygdommens første Periode; men efterhvert som Livskraften svinder og Blodet gjøres uskikket til at tilføre alle Legemets Dele den fornødne Livskraft, indtræder Krampe, som dog ikke er af lang Varighed. Iøvrigt arbejder denne Sygdom jævnt og sikkert, og ofte mærkes neppe Dødens pludselige Indtræden, idet Dyret dør uden tilsyneladende Lidelser. De Foderstoffe, som ved Dødens Indtræden findes i

Tarmkanalen, er fuldstændigt ufordøjede, idet Fordøjelsen er ophørt en god Stund før Dødens Komme.

Under Dyrenes frie Tilstand er denne Sygdom ukjendt, og det var først efter at de tabte Friheden og blev tvungne ind under Menneskets Herredømme, at denne som saamange andre Sygdomme dukkede op. Altsaa ligger her en fejlagtig Behandling til Grund for dette Misforhold, og de foran paapegede Fejlgreb er unægtelig de vigtigste, hvilke man bør søge fjernede fra Svineavlens Omraade, for om muligt tilsidst at befri den fra et af dens største Onder. Svineavl er unægtelig paa de fleste Steder i Nordvesten en lønnende Drift, som har bragt Farmerne mangen velkommen Indtægt, og det er intet Under at Farmeren med Længsel imødeser den Tid, da denne Drift vil opstaa i en ny og forbedret Skikkelse til deres og Andres Held.

Er Svinekoleraen begyndt i en Flok, maa man stadig have Opmærksomheden henvendt paa Sagen og ikke spilde et Øjeblik, førend man gjør, hvad gjøres kan. Det eller de angrebne Dyr maa afsondres fra de endnu friske, jo længere fra dem desto bedre, og helst fordeles i Smaaflokke. Synes Sygdommen fortrinsvis at ville angribe yngre Dyr, bør de ældre strax affsondres fra disse, og de yngre, uangrebne Dyr skilles i mindre Flokke og fordeles hist og her, hvor man bedst kan anbringe dem, samt opslaa nye Smaayarde til dem paa rene og sunde

Steder, saa at de hurtigst muligt kan flyttes. Denne Fordeling har vist sig særdeles heldig og har lønnet Umagen mange Gange; men uden at denne finder Sted, vil Sygdommen have bedre Betingelser for sin Trivsel.

De uangrebne Dyrs Behandling.

Saasnart Svinene, som før nævnt, er adskilte, bør Alt gjøres for at skaane dem for Smitten. Dette er muligt, hvis man ofrer Sagen den rette Opmærksomhed; thi som enhver anden Smitte kan ogsaa denne Sygdom for en stor Del forebygges og dens Virkninger forringes.

Renlighed er fremfor Alt nødvendig. Derfor maa Gaardene renses ofte og overstrøes med Aske; især maa det Sted, hvor Føden gives, holdes rent og ofte befries for Dyrenes Udtømmelser, og i det Hele maa man forholde sig hermed saaledes, som tidligere er nævnt. Føden maa ikke være for ensformig, men vexle, snart med det ene, snart det andet af de foran anførte Fødemidler. En Gang daglig bør man for hver Flok paa 10 Svin give disse sammen med Føden følgende:

Root of calamus......................5 Ounces
Juni perberries ....5 Ounces
Chalk, fine............................8 Ounces

mix.

Drikkevandet bør have Luftens Varmegrad, hvorom man bedst kan forvisse sig ved Hjælp af et Thermometer.

I samme Øjeblik man maatte erfare, at nogen af de affondrede friske Svin er bleven angrebne, maa disse uopholdelig atter overflyttes og Grunden hos de tilbageværende friske Svin omhyggelig renses. Dyrene maa ikke overfodres, men Portionerne maa hellere være lidt mindre end sædvanligt og stedse bestaa af ufordærvede Sager. Ligeledes maa de beskyttes mod kold Nedbør, og i et Hjørne, helst under det overbyggede Sted, bør findes rigelig ren Strøelse. Smaagrisene maa efterses saa godt som muligt, da de oftest er mest udsatte for at angribes, og selv om man ikke synes at Tabet af disse er saa føleligt som Tabet af større Svin, bør dog dette ikke forlede Ejeren til at tage mindre Hensyn til disse, thi de, som er bevarede, er vundne, og et Antal Smaagrise repræsenterer ogsaa sin Værdi.

De angrebne Dyrs Behandling.

De allerede angrebne Dyr maa, som nævnt, skarpt affondres fra de friske og enhver Berørelse med disse undgaaes. Den Fejl at lade de syge og de friske Dyr vandre formeget om hverandre, har desværre været altfor hyppig, og selv om Adskillelse

til enkelte Tider har fundet Sted, har denne været altfor ufuldstændig. Affondring og Renholdelse er, sammen med de øvrige Forholdsregler, de Ting, som danner Betingelsen for et heldigt Udfald. Hvis der ikke iagttoges saa strenge Forsigtighedsregler ligeoverfor Koleraen blandt Menneskene som der i Almindelighed gjøres, vilde ogsaa denne kræve et uhyre større Antal Ofre, og man har heri et godt Vink, som ikke burde lades af Syne.

De syge Dyrs Opholdssted bør rengjøres stadigt, og bedst var det, om man kunde have to saadanne, saa at Dyrene kunde overflyttes i det ene, mens det andet rengjordes. Dyrenes Føde bør under Sygdommen ikke bestaa af Majs, men af Klid (bran), lavet til en haard Dejg ved at æltes i en Tønde eller lignende Kar. Fremfor Alt maa ikke mugne eller paa anden Maade fordærvede Stoffe anvendes. Efterhvert som mulig Helbredelse indtræder, afsondres de, som er i Bedring, fra de endnu syge Dyr, og alle Forholdsregler, der kan have Indflydelse paa Sygdommens Tilbagevenden, maa undgaaes. Man maa nemlig ikke tro, at al Fare er overstaaet, fordi en synlig Bedring indtræder, og saaledes ubekymret lade Dyrene skjøtte sig selv; thi Tilbagefald er ofte værre end de foregaaende Anfald, og dette maa ikke glemmes. Hel Kur er sikker Kur.

Naar saaledes Alt er i Orden med Hensyn til Røgt og Pleje, maa den medicinske Behandling tage sin Begyndelse. Her findes i Handelen en hel Del

Stoffe bestemte til dette Brug, men de er næsten uden Uudtagelse ubrugelige eller opfylder ialtfald kun halvt Hensigten.

Som Medicin tager man følgende Dosis, beregnet til 10 Svin:

Nux vomica	3	Drachms
Camphor	5	Drachms
Opium, powd.	3	Drachms
Bark of Oak, powd.	5	Ounces
Sulphate of Iron	1½	Ounce
Root of Calamus	5	Ounces
Root of Gentian	4	Ounces

mix.

Dette Pulver indgives i fugtet Klid og maa omrøres i samme, indtil det blir saa jevnt fordelt som muligt, da dette er af største Vigtighed. Dette Middel har vist sig at være det bedste af de hidtil brugte, og der vil spares flere Procent ved Brugen af dette Middel, end ved noget andet. Det gives Morgen og Aften indtil man anser dets Brug for overflødig.

Da denne Medicin ikke har en for Svinene modbydelig Smag, vil de uden Vanskelighed tage den; men skulde det ske, at et eller andet Dyr vrager den, bør disse have en liden Sultekur, saa æder de den nok.

Som tidligere bemærket, maa man erindre, at Dosis'en for yngre Dyr maa nedsættes i Forhold, saaledes at halvvoxne Dyr kun gives en Halvdel og

tre Maaneder gamle en Trediedel af den for voxne Dyr anførte Dosis.

Hermed endes da denne Afhandling—med Ønsket om, at den maa bidrage sin Skjærv til at Svineavlen kunde blive en for Farmeren saa heldbringende Drift som mulig. Farmeren er vissel̈ig vel undt fuld Belønning for sin Møje, og Sagen er, om muligt at indrette sig saaledes, at man gjennemgaar saa faa Skuffelser som der er Mulighed for, men desto større Held og Medgang.

Hundens Sygdomme

og deres

Behandling.

Af

H. Galtung,
Dyrlæge.

Chicago.
Skandinaven's Boghandel.
1887.

Skandinavens
Bog- og Accidentstrykkeri.

Indbunden i
Skandinavens Bogbinderi.

Hundens Sygdomme.

I.

Hundegalskab.

Denne Sygdom, der har faaet en saa sørgelig Berømmelse, bestaar i en total Forvirring i den instinktmæssige Bevidsthed. Sygdommens Karakter ytrer sig i, at Hunden har en ubændig Bidelyst, der omfatter alt, som kan røre sig. Sygdommen angriber alle varmblodige Dyr, saafremt Sygdomsstoffet naar ind til Blodet.

Kjendetegn.

Hunden begynder at blive højst urolig, den løber hid og did, bidende til alle Kanter. Dens Gjøen er hæs, og det rinder fra Munden, ligesom Dyret viser en særlig Lyst til at sluge alskens Gjenstande. Undertiden er dog Anfaldene ikke saa hyppige, og da søger den at gjemme sig. Omsider følger Afmagring og Lamhed og tilsidst Døden.

Aarsager.

Den nærmeste Aarsag er Smitte, men den kan ogsaa udvikles af sig selv hos Dyr, der har naturlige Anlæg dertil.

Nogen Behandling af denne Sygdom kan der næppe være Tale om, ikke engang til Forsøg, thi

Sygdommen er af den Natur, at Menneskelægen i Almindelighed faar mere at gjøre med den end Dyrlægerne. Mennesker, der er bidte af gale Hunde, lider forfærdeligt, og det maa vel betragtes som et af vort Aarhundredes største Opfindelser, at Franskmanden Pasteur har opfundet et Middel, der i mange Tilfælde helbreder Mennesker, der har været ulykkelige nok til at blive bidte af gale Hunde. Kun maa det indskjærpes at sky saadanne Dyr og snarest mulig træffe Foranstaltninger til at de dræbes, og ikke allene de, men ogsaa muligt Afkom efter de Gale.

II.

Hjernebetændelse.

Denne Sygdom hidrører oftest fra Forkjølelse eller ydre Vold, saasom Slag, Stød og deslige, samt ogsaa stærk Ophedning. Den angriber helst yngre Hunde, og kun undtagelsesvis ældre.

Kjendetegnene

er i Almindelighed stor Uro, i det Dyret dandser omkring. Øjnene er glindsende, dels blodsprængte, Slimhinderne mørkerøde og Mund og Næse tørre. Som oftest er der Feber tilstede, og er denne forhøjet, henfalder Dyret i et Slags Lamhedstilstand.

Behandling.

Kolde Isomslag eller, i Mangel deraf, koldt Vand med Saltpeter haves paa Hovedet. Indvor-

tes gives enten to Drachmer Glaubersalt eller en Drachme Saltpeter, indtil Bedring indtræder.

III.

Kolik.

Denne Sygdom er en af Hundens sædvanligste, idet dens Levevis til enkelte Tider begunstiger samme.

Kjendetegn.

Hunden trænger paa og er urolig, stundom modfalden, uden at man mærker Afgang af Exkrementer. Bugen er udspilet og føles haard og spændt.

Behandling.

Man giver Hunden gjennem Føden 2 Dounces Castor Oil en Gang daglig, samt ellers sørger for at den faar æde fede Sager. Er Forstoppelsen rigtig haardnakket, maa man anvende:

Aloe, powdered .... 2 Drachms.
Glauber's salt.......................4 Drachms.
mix.

En saadan Portion gives to Gange daglig.

Langhaarede Hunde, saasom Puddelhunde m. fl., faa undertiden Forstoppelse deraf, at Haarene rundt Endetarmen sammenklæbes til en ugjennemtrængelig Masse, der maa aabnes, førend Afføring kan foregaa.

IV.

Orme.

Hunden plages ofte af Orme, og er mere end alle andre Dyr udsat for denne Plage. En Sort Orme, faldne efter Hunden, den saakaldte Bændelorm, kan udvikle Blæreormen i Faarets Hjerne og bevirke Dreiesyge hos dette Dyr. Mærkeligt er det ogsaa, at naar Hunden da tilfældigvis æder et saadant Faars Hjerne, forvandles Blæreormen igjen til Bændelorm i Hundens Mave.

Kjendetegn.

Dyret har betydelig Smerte og Uro og tildels Krampe. Ved at undersøge Exkrementerne vil man af dem kunne forvisse sig om Ormenes Forekomst.

Behandling.

Man bør give Hunden let fordøjelig Føde, og indvortes kan man give:

Tansyflowers........................ 1 Drachm.
Creosote........................... ½ Drachm.
Oil of hartshorn...................... 1 Drachm.
mix.

En Spiseske indgives Morgen og Aften, efter først at være omrystet i en Pint Melk, altsaa to Spiseskeer daglig af Blandingen.

V.

Nervelammelse.

Denne er en Sygdom, som angriber Hundeslægten. Aarsagen er som oftest Forkjølelse eller lang=

varig daarlig Behandling, saasom Forsultning m. m. Livsvirksomheden i det Hele taget er slappet og Dyret synes at være uden væsentlig Paavirkning fra Yderverdenen.

Behandling.

Denne maa gaa ud paa at forhøje den nedstemte Nervevirksomhed og Livskraft ved dertil passende Midler, saasom en Blanding af:

Tincture of valerian .... 2 Ounces.
Nux vomica .... 1/4 Drachm.
Water .... 2 Ounces.

mix.

En Spiseske gives heraf to Gange daglig.

Er en eller flere Lemmer angrebne, gnides disse med en Blanding af:

Spirits of camphor .... 2 Ounces.
Spirits of turpentine .... 2 Ounces.

mix.

VI.

Tandskiftnings-Sygdom.

Under eller strax efter Tandskiftningen angribes Hunden til enkelte Tider af en ejendommelig Sygdom, der ytrer sig med Flod fra Næse og Mund, dels ogsaa ved Opkastning og Feber, stundom Hoste og dels en let Skjælven over hele Legemet. Smerten synes dog mest at anfægte Slimhinderne i

Mund og Næse, idet Materien er saa tyk, at Dyret staar i Fare for at kvæles.

Behandling.

Hunden maa have en lun Plads med jevn Temperatur, samt et blødt Leje. Indvortes giver man:

Infusion of elderflowers . . . . 1 Pint.
Salammoniac . . . . 1 Drachm.
Licorice, dissolved . . . . 1 Drachm.

mix.

Mixturen rystes godt og Hunden gives 2 Spiseskeer af samme daglig.

Er Dyret meget svagt og nervøst, bruges engang imellem en Blanding af:

Ether of sulphur . . . . 1 Drachm.
Infusion of valerian . . . . 1 Pint.

mix.

Ryst godt og giv Hunden 2 Spiseskeer heraf daglig indtil Bedring.

VII.

Skab og Ringorm.

Alle Hunderacer er i mere eller mindre Grad udsatte for disse Sygdomme, der her behandles under et, da Kuren for begge ganske er den samme.

Kjendetegnene

er en ulidelig Kløe og Skubben, hvorved der opstaar

nøgne Flækker, idet Haarene gaar af og i Almindelighed Huden med, saa at der opstaar aabne Saar.

Behandling.

Hunden maa først gives et Bad, idet de muligens aabne Saar maa rengjøres. Dernæst laves en Salve af følgende:

Pure lard.............. ....4 Ounces.
Fine tar...............................1 Ounce.
mix.

Dette smeltes sammen. Naar Massen er melkevarm, tilsættes Blandingen 1 Ounce Kerosine, og det Hele omrøres godt. Stederne indsmøres godt med Salven, der maa fornyes hver fjerde Dag, efter først at være bleven afvadsket med Sæbevand.

VIII.

Benbrud.

Man støder ofte paa Hunde med brukne Ben og tilsyneladende uden Pleje. Paa Grund heraf bliver ofte Benet skjævt eller paa anden Maade vansirer Dyret, som desuden maa udstaa unødige Lidelser.

Behandling.

Det brukne Ben maa, hvis der er Feber tilstede, paabades Æddike, hvori er Saltpeter og Kogesalt. Derefter ombindes det brukne Sted først med en Lærredsstrimmel. Paa en anden Strimmel smøres almindelig grødtyk "Plaster of Paris" og surres

rundt Stedet, og det Hele ombindes med Snore. Hunden maa holdes i Ro, indtil det Hele er stivnet sammen til en fast Masse.

IX.

Ledvrid.

Disse er meget smertefulde og maa tages under Behandling strax. Man maa undersøge nøjagtig om Leddet er helt eller halvt vredet og nøje efterse, til hvilken Kant. Forsigtig søger man da at bringe det i sin rette Stilling ved først at trække Benet til sig og derpaa vride det til den Side, hvorfra det er vendt. Stedet paabades derpaa med de samme kolde Bademidler, som er omtalt i Afhandlingen om Benbrud.

X.

Friske Saar.

Disse smerter meget og bør især i Sommertiden tilses ofte. Er de af den Beskaffenhed, at de kan syes igjen, det vil sige med jævne Saarrænder, bør dette gjøres, ellers kan de nogle Gange daglig paapensles Tincture of myrrha eller Tincture of aloe. Ligeledes maa maa man sørge for, at Saarene holdes fri for Støv og Lignende, her hindrer Groningen.

Gamle Saar maa man forandre til nye paa den Maade, at de udbrændes med Nitrate of silver,

samt da bruge de samme Midler som ovenfor nævnt om nye. Er Saarene paa saadanne Steder, at de kan tildækkes, bør dette gjøres, især er dette nødvendigt under varmt Vejr, da Saarfeber let vil indfinde sig.

XI.

Potebetændelse.

Stundom optræder denne Sygdom hyppigt og synes epidemisk. Den ytrer sig med Ømhed i Poterne, saa at Dyret ligesom synes at halte paa alle Ben, dels kun paa Forbenene. Den er smertefuld og ofte langvarig.

Behandling.

Det er bedst at bringe Hunden til at staa i en Balje koldt Vand, indtil det meste af Feberen er over. Derefter bruges:

Sugar of lead . . . . 2 Ounces
Lard . . . . 6 Ounces.

mix.

Poterne indgnides hermed to Gange daglig.

XII.

Almindelig Forkjølelse.

Hos Hunden optræder denne Sygdom helst i Vaar- og Høstmaanederne, og angriber især yngre Dyr.

Kjendetegn.

Aandedrættet er tungt og snorkende, Mund og Næse rindende, og Kuldegysninger mærkes ofte, Mad- og Drikkelysten er formindsket eller ogsaa ganske ophørt. Finere Hunderacer er især udsatte for Forkjølelse.

Behandling.

Dyret maa indsættes paa en lun Plads med et godt, blødt Leje.

Indvortes giver man:

Salammoniac........................1 Drachm.
Root of valerian....................2 Drachms.

mix.

En saadan Portion gives to Gange daglig i Føden indtil Bedring indtræder.

Indhold.